

SAĞLIK YÖNETİMİ ve EĞİTİMİ DERGİSİ

SAYED



YIL:6 SAYI:58 OCAK 2013

İTS'Yİ TÜM DÜNYA İZLİYOR



DR. SAİM KERMAN

İlaç Takip Sistemini Başarıyla Uygulayan İlk ve Tek Ülkeyiz

ECZ. EMİN OLGUN

İTS İlaça Güvenle Erişim Sağlıyor

MUHAMMED BOZDAĞ

Öz Değeri Arttırıyım Derken Kibre Düşüyoruz





Geçmişte Sıkça Kullanılan Bir Tedavi: Müzik

yazı,

**PROF. DR. AHMET
HAKKI TURABİ**

MARMARA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT
FAKÜLTESİ TÜRK DİN MÜSİKİSİ ABD
BAŞKANI VE ÖĞRETİM ÜYESİ

**Mısır, Çin, Grek,
Hint ve Türk halkları,
müziğin cennetten
geldiğine inanırlardı.**

Doğumundan itibaren hayatının her aşamasında müzikle iç içe olan insanoğlu, asırlar boyunca müziği gerek ruhsal gerekse bedensel amaçları doğrultusunda kullanı gelmiştir. Neşe, keder, kahramanlık, korku, cesaret, ümit, ümitsizlik vb. duygularını genellikle müzikle ifade etme ve anlamlandırma gayreti içerisinde olmuştur. Günümüzde aktüel bir konu olan müzikle tedavi, ruhsal ve bedensel rahatsızlıkları iyileştirmek için insanoğlu tarafından kullanılan tedavi yöntemlerinden birisi, belki de en eskisidir. Zira ilk insanların nazarında müzik, ilâhî bir lûtuftur; Mısır, Çin, Grek, Hint ve Türk halkları, müziğin cennetten geldiğine inanırlardı. İnsanoğlunun, sesin varlığını ve canlılar üzerindeki tesirini fark etmesiyle başlayan müzikle tedavi süreci, insanlık tarihi boyunca sihir, inanç, tıp olgularıyla iç içe gelişmiş; bazen dinî merâsimlerde, bazen tıbbî kurumlarda bazen de özel seanslarda kendini göstermiştir.

İslâm dininin dünya olayları karşısında sergilediği gerçekçi yaklaşım, en yeni din olması, vahdet inancı, ruh-beden bütünlüğü görüşü, müspet ilimlere sağlanan kolaylıklar ve Doğu ve Batı uygarlıkları arasındaki konumu sayesinde İslâm Medeniyeti, mistik ve bilimsel kavramları kendi bünyesinde bir bütün halinde ortaya koyabilmiştir. Bu anlamda ilk İslam filozofu Yakub B. İshak el-Kindî, Fârâbî ve İbn Sînâ eserlerinde müziğin matematiksel meselelerin yanı sıra sesin fizyolojik ve psikolojik özelliklerini de değerlendirmişlerdir. Bilhassa İbn Sînâ, “*Şarkî söylemek, sağlığı koruyan en iyi egzersizdir*” diyerek, müzikle tedavi konusundaki genel kanaatini ortaya koymaktadır. Ona göre müzikteki anlamlı nitelikler büyük ölçüde, sesin veya müziğin dinleyici üzerinde bıraktığı tesirin şartlarına dayandırılmıştır. Ona göre müzik, hep daha güzel, mükemmel ve estetik olan üzerine kurulu bir iştir; zira o kişisel hazzın ifadesidir.

İbn Sînâ; “Şarkı söylemek, sağlığı koruyan en iyi egzersizdir”

Birçok Tasavvuf Ekolü Müziği Kullanmış

Filozofların müzik, tıp ve astronomi çerçevesinde ele aldıkları müzikle tedâvi konusu, mutasavvıfların, “*müziğin marifet sahipleri için rûhun gıdâsı olduğu ve kişinin olgunlaşmasına katkısı bulunduğu*” şeklindeki düşünceleriyle birlikte İslâm dünyasında daha da güç kazanmıştır. Bu düşünce çerçevesinde başta Mevlevîlik olmak üzere diğer birçok tasavvuf ekolü müziği kullanmış ve içlerinden, pek çok değerli müzisyen yetiştirmiştir.

Osmanlı Devleti zamanında yetişen müzisyen ve nazariyatçılar, Safiyyüddin ve Merâgî'nin belirledikleri Türk Müziği makamlarının; insan mizaçları, milletler, renkler, burçlar, zamanlar ve

bilhassa hastalıklar üzerindeki tesirleri konusunda tasnifler yapmışlardır. Türk Müziği nazariyatı kitapları olan “*edvâr*” kitaplarının yanı sıra, tıpla ilgili eserlerde de müzikle tedâvi konusu kendini göstermiştir. Musa B. Hâmûn'un pa-dişaha sunduğu eserinde, Hasan Şuûrî Efendi (ö. 1105/1693–1694) *Ta'dilü'l-emzice* adlı çalışmasında ve Hekimbaşı Gevrekzâde'nin (1727–1801)¹ *Neticetü'l-fikriyye fi-tedbiri velâdeti'l-bikriyye ve er-Risâletü'l-mûsikiyye min'e'd-devâi'r-rûhâniyye* adlı eserlerinde bu konuyu işlemiştir. *Er-Risâletü'l-mûsikiyye min'e'd-devâi'r-rûhâniyye* isimli eser, müstakil olarak müzikle tedavi konusunda yazılmış tek eserdir.

Müzik İnsan Mizacına Etki Ediyor

Gevrekzâde, müziğin işleviyle ilgili olarak Eflâtun'dan şu sözleri nakletmektedir: “Eflâtun dedi ki: Biliniz ki filozoflar (hikmet sahipleri) müziği oyun ve eğlence için değil, kişiye fayda vermek, rûhî lezzetler sağlamak, insanın psikolojisini rahatlatmak, kuru mizaçları nemlendirmek (sıkıntıyı gidermek), fizyolojiyi dengelemek ve kanın akışını düzenlemek için ortaya koymuşlardır. Bu ilmi inkâr edenler ise müziği sadece meyhânelerde ve sokaklarda dinleyip ilkelerini, anlamlarını ve ortaya konuş sebebini kavramadan, bu ilmin (müziğin) sadece oyun ve eğlence için olduğunu zannederek dinen yasaklamışlardır.” Bu ifadelerle göre müzik, insan mizaçlarına etki etmekte, fizyolojik dengeyi sağlamakta ve kan akışını düzenleyebilmektedir. Ünlü düşünür Konfüçyüs de müzik sayesinde kanın hareket ve dolaşımının sakinleştiğini ifade etmektedir.

Nabızın Her Bir Hareketi Bir Nağmeyle Uyum Sağlıyor

Gevrekzâde, mûsikî ilminin tıp ve astronomiyle yakın münasebeti olduğunu ve bu konuda Tûsî, Fârâbî, Urmevî gibi üstadların eserler telif ettiğini belirttiikten sonra; insan nabzının belirli makamlar üzere olduğunu açıklamaktadır. Usta hekimlerin ve düşünürlerin kabul



Konfüçyüs, müzik sayesinde kanın hareket ve dolaşımının sakinleştiğini ifade etmektedir.

ettiği gerçek, nabzın ölçülü her bir hareketinin bir makama uygun olduğu ve bir nağmeyle uyum sağladığıdır. Nabız atışları, usûle aykırı ve bozuk olduğunda, bu durum vücut sağlığı için hiç de iç açıcı olmaz. Bu bağlamda İbn Sînâ nabız-müzik ilişkisini şu şekilde açıklamaktadır; “Nabzın müziğe benzer bir ritme sahip olduğu kaydedilmelidir. Müzikte notalar kendi akordu ve zaman aralıkları içinde birbirleriyle münasebetlidir. Nabzın durumu da aynıdır, çünkü onun atışları, uzunluk ve zaman aralıkları bakımından birbirleriyle ilişkilidir.”

Yeme İçmedeki Aşırılık Ruhaniyeti Zayıflatıyor

Müellif Risâle'nin son varlığında, eski zamanlarda yaşayan insanların yeme ve içmede aşırıya gitmedikleri için

rûhî yapılarının daha sağlam olduğunu; bundan dolayı da hekimlerin mûsikîyle tedâviden daha çok faydalandıklarını açıklamaktadır. Ona göre yeme-içmedeki aşırılık, rûhâniyetin zayıflamasına, vücutta güçlü ve problemlî hastalıkların ortaya çıkmasına sebep olmakta ve bundan dolayı mûsikî gibi rûhânî ilaçlar artık insanlara tesir edememekte ve hekimler bu durumda cismânî ilaçlara ihtiyaç duymaktadırlar.

Makamların Tedavi Ettiği Hastalıklar

- Râst makamı; felce iyi gelir.
- Irâk; ateşli hastalıklara, sersâm, mâşerâ ve kalp çarpıntısı.
- İsfahân; bârid (soğuk, soğukluk) ve yâbislikten (kuru, kuruluk) kaynaklanan hastalıklara iyi geldiği gibi zekâ, akıl, hatırlama ve düşünme gücünü artırır.
- Zîrefkend; bedende görülen lâkve (ağız çarpılması, ağız felci), fâlic (nısfî nüzü'l; yarım felç, vücudun yarısına inen inme), sırt ağrısı, mafsâl (eklem) ağrıları ve kulunç.
- Rehâvî; her türlü baş ağrısına faydalı olup, hafakânî (kalp çarpıntısı) engeller, lâkve, felç ve balgam ve kanla ilgili hastalıkları bedenden söker atar.
- Büzürg; bağırsak ağrısı, kulunç ve vücutta görülen ciddi hastalıklara faydası olup; zihni berraklaştırır, doğru düşünmeyi (zihni toparlamayı) sağlar.
- Zengüle; kalple ilgili hastalıklar, sersâm, ciğerler ve mide ile ilgili ra-

Makam ve Burç İlişkisi

Eserin 68^b-69^a varlığında Gevrekzâde, makamların burç ve dört unsur karşılıklarını şu şekilde belirtmiştir: Râst; koç, tabiatı ateştir, Irâk; boğa, tabiatı toprak, İsfahân; ikizler, tabiatı hava, Zîrefkend; yengeç, tabiatı su, Büzürg; aslan, tabiatı ateş, Zengüle; başak, tabiatı toprak, Rehâvî; te-razi, tabiatı ateş, Hüseyinî; akrep, tabiatı su, Hicâz; yay, tabiatı ateş, Bûselik; oğlak, tabiatı toprak, Nevâ; kova, tabiatı hava, Uşşâk; balık, tabiatı su.

On iki makamın on iki burca bölünmesi gelişigüzel değil, bilinçli tetkik ve tecrübelerin sonucu olmuştur.

hatsızlıklara faydası olmasının yanı sıra kalbe ferahlık ve huzur verir.

- Hicâz; idrara zorluğuna, vücutta görülen tehlikeli ağrı ve sancılara iyi gelmesinin yanında shehevî (cinsel) gücü harekete geçirir.
- Bûselik; kulunç hastalığı, kalça kemiği ve baş ağrısı ve kanla ilgili rahatsızlıklara faydalıdır.
- Uşşâk; gut, uykusuzluk ve ayak ağrı- larını tedâvide oldukça faydalıdır ve insanı rahatlatır.
- Hüseyinî; kalp ve ciğerde oluşan il-tihaplara, mide rahatsızlıklarına, sıtmalı ve hummâlî hastalıklarının ateşini söndürmeye faydalıdır.
- Nevâ; siyatik ve kalça kemiği ağrısına iyi geldiği gibi, insanı bozuk düşüncelerden uzaklaştırır ve zihnin hatırlama gücünü artırır. ♦

¹ Gevrekzade Hafız Hasan Efendi, 1140 (1727) senesinde doğmuş olup, 24 Rebülâhîr 1200 (24 Şubat 1786) tarihinde hekimbaşlığa tayin edilmiştir. Sultan I. Abdülhamîd Hân (1774-1789) döneminde 3 yıl 2-3 ay, Sultan III. Selim Hân (1789-1807) döneminde de 4-5 ay hekimbaşlık vazifesini deruhte eden Gevrekzâde, toplam 3 yıl, 7 ay, 7 gün hekimbaşlık yapmıştır.